

การพัฒนาเครือข่ายคำไทย

วิโรจน์ อรุณมานะกุล

ภาควิชาภาษาศาสตร์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การสัมมนา 10 ปี เลิกซีตรอน 25 ก.ย. 2551

Outline

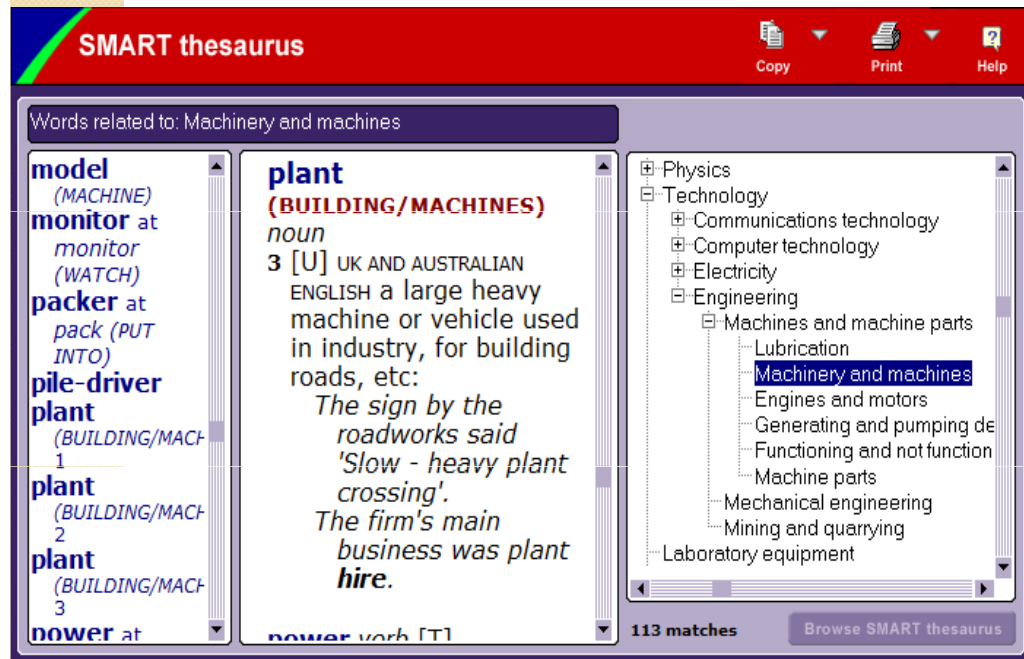
- WordNet คืออะไร
- WordNet พัฒนาอย่างไร
- ประโยชน์ของ WordNet
- การพัฒนา WordNet ภาษาไทย

Wordnet คืออะไร

- WordNet is a large lexical database of English พัฒนาภายใต้การนำของ George A. Miller มหาวิทยาลัย Princeton
- Version 1.0 เผยแพร่ปี 1991 ปัจจุบัน version 3.0
- มีคุณลักษณะของ dictionary และ thesaurus
- Dictionary : เรียงคำตามตัวอักษร ให้ความหมายต่างๆ ข้อมูลไวยากรณ์ การใช้ ตัวอย่าง
- Thesaurus : จัดคำตามกลุ่มความหมาย แสดงโครงสร้างลำดับชั้นของมโนทัศน์ต่างๆ

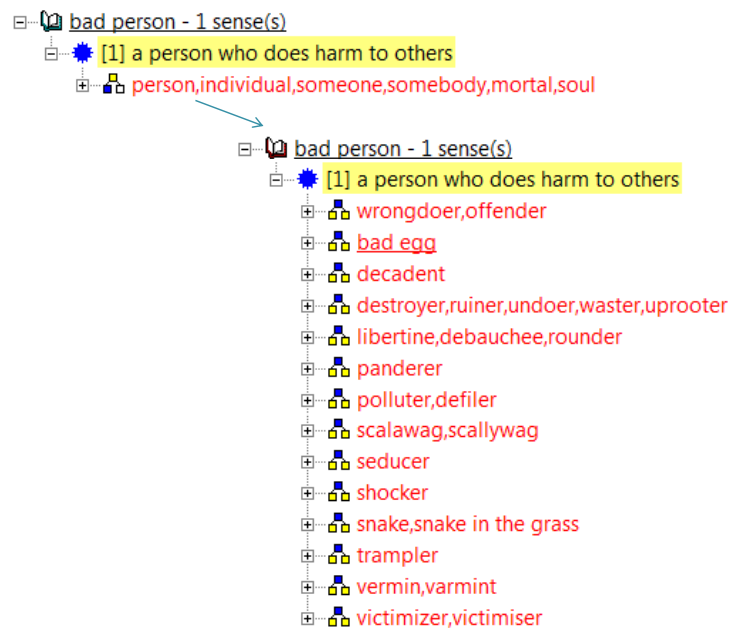
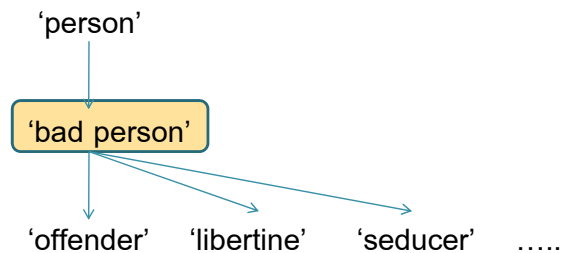
The screenshot shows the WordNet interface for the word "plant". At the top, there is a blue header with "plant¹ noun" and a "W1 S2" label. Below the header is a navigation bar with links: Menu, Word family, Word origin, Verb form, and Word set. The main content area lists five senses of the word "plant":

- 1 LIVING THING** [countable] a living thing that has leaves and roots and grows in earth, especially one that is smaller than a tree:
• Don't forget to water the plants.
• a potato plant
• the forest's **plant life** (=plants)
→ **HOUSEPLANT**
- 2 FACTORY** [countable] a factory or building where an industrial process happens:
• a huge chemical plant
→ **POWER PLANT**
- 3 MACHINERY** [uncountable] *British English* heavy machinery that is used in industrial processes:
• a plant hire business
- 4 SOMETHING HIDDEN** [countable usually singular] something illegal or stolen that is hidden in someone's clothes or possessions to make them seem guilty of a crime
- 5 PERSON** [countable] someone who is put somewhere or sent somewhere secretly to find out information

WordNet คืออะไร

- เหมือน thesaurus : หาคำที่มีความหมายแบบเดียวกันได้
ต่าง : เพิ่มการหาความสัมพันธ์ทางความหมายแบบต่างๆ, thesaurus มีเฉพาะ concept ที่เป็นคำ
- อาจมี วลี ในตำแหน่งที่เป็น lexical gap ในภาษา
ภาษาอื่นอาจมีคำแทน concept นั้น ต.ย.

WordNet คืออะไร

- Wordnet = เครือข่ายคำเชื่อมโยงด้วยความสัมพันธ์ต่างๆ
- จัดกลุ่มคำพ้องความหมาย synonym เรียก synset
{plant, implant, engraft, imbed} = 'to fix or set securely or deeply'
- ความสัมพันธ์ใน wordnet มี 2 แบบ conceptual กับ lexical
- Conceptual relation เชื่อมโยงระหว่าง synset เช่น
hypernym, meronym, etc.
- Lexical relation เชื่อมโยงระหว่างคำ word เช่น ความสัมพันธ์
antonymy, synonymy

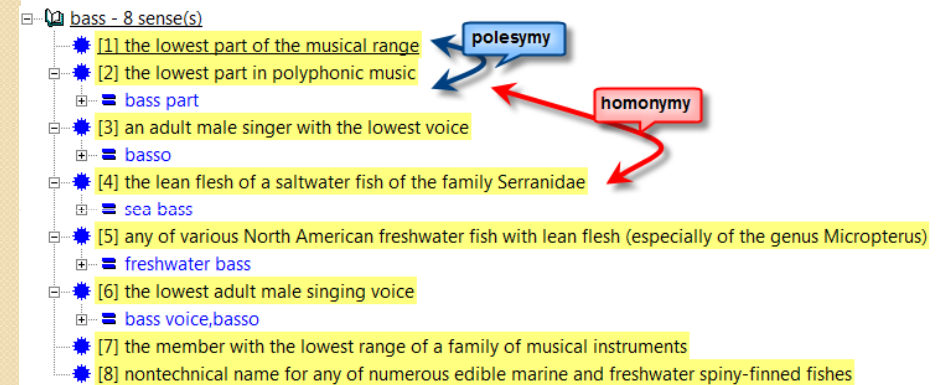
WordNet คืออะไร

- ไม่มีการบอกความสัมพันธ์ระหว่างคำทางวากยสัมพันธ์
จึงแยกคำที่หมวดจากกัน noun, verb, adjective, adverb
- จำนวนข้อมูลใน WordNet 3.0

POS	Unique Strings	Synsets	Total Word-Sense Pairs
Noun	117798	82115	146312
Verb	11529	13767	25047
Adjective	21479	18156	30002
Adverb	4481	3621	5580
Totals	155287	117659	206941

WordNet คืออะไร

- ไม่แยกความต่างระหว่าง polysemy กับ homonymy
ตย. bass1 - bass2 - bass4

WordNet คืออะไร

- Dictionary แยกความต่างระหว่าง polysemy กับ homonymy

bass¹ noun

Menu | Word family | Word origin | Verb form | Word set

- [countable] a very low male singing voice, or a man with a voice like this
- [singular] the part of a musical work that is written for a singer with a bass voice → **ALTO² (2)**, **BARITONE¹ (2)**, **SOPRANO¹ (2)**, **TENOR¹ (2)**
- [uncountable] the lower half of the whole range of musical notes [← treble]
- [countable] a **BASS GUITAR**:
The band features Johnson **on bass** (=playing the bass guitar).
- [countable] a **DOUBLE BASS**
! Do not confuse **bass** and **base**, although they have the same pronunciation.

bass² adjective

bass³ noun

WordNet คืออะไร

- Dictionary แยกความต่างระหว่าง polysemy กับ homonymy

bass¹ noun

bass² adjective

bass³ noun

Menu | Word family | Word origin | Verb form | Word set

plural **bass** [countable]
a fish that can be eaten and lives in both rivers and the sea

bass clef noun

bass guitar noun

WordNet คืออะไร

- แต่ละ synset มีรายการคำที่เป็น synonym, gloss อธิบายความ, อาจมีตัวอย่าง, มีเชื่อมโยง synset อื่นๆ

plant

noun

plant is a kind of ... (hypernyms)

... is a kind of plant (hyponyms)

plant is a member of ... (member holonyms)

... is a part of plant (part meronyms)

... is a part of plant (all meronyms)

plant is a part of ... (all holonyms)

is derivationally-related to

domain [category]

domain [usage]

domain [regional]

domain term [category]

domain term [usage]

domain term [regional]

plant - 4 sense(s)

[1] buildings for carrying on industrial labor

"they built a large plant to manufacture automobiles"

works, industrial plant

building complex, complex

[2] (botany) a living organism lacking the power of locomotion

flora, plant life

organism, being

[3] an actor situated in the audience whose acting is rehearsed before

actor, histrion, player, thespian, role player

[4] something planted secretly for discovery by another

"the police used a plant to trick the thieves"; "he claimed that"

contrivance, stratagem, dodge

WordNet คืออะไร

- แต่ละ synset มีรายการคำที่เป็น synonym, gloss อธิบายความ, อาจมีตัวอย่าง, มีเชื่อมโยง synset อื่นๆ

plant

noun

plant is a kind of ... (hypernyms)

... is a kind of plant (hyponyms)

plant is a member of ... (member holonyms)

... is a part of plant (part meronyms)

... is a part of plant (all meronyms)

plant is a part of ... (all holonyms)

is derivationally-related to

domain [category]

domain [usage]

domain [regional]

domain term [category]

domain term [usage]

domain term [regional]

plant - 4 sense(s)

[1] buildings for carrying on industrial labor

"they built a large plant to manufacture automobiles"

works, industrial plant

building complex, complex

[2] (botany) a living organism lacking the power of locomotion

flora, plant life

organism, being

[3] an actor situated in the audience whose acting is rehearsed before

actor, histrion, player, thespian, role player

[4] something planted secretly for discovery by another

"the police used a plant to trick the thieves"; "he claimed that"

contrivance, stratagem, dodge

WordNet คืออะไร

- แต่ละ synset มีรายการคำที่เป็น synonym, gloss อธิบายความ, อาจมีตัวอย่าง, มีเชื่อมโยง synset อื่นๆ

plant

noun

plant is a kind of ... (hypernyms)

... is a kind of plant (hyponyms)

plant is a member of ... (member holonyms)

... is a part of plant (part meronyms)

... is a part of plant (all meronyms)

plant is a part of ... (all holonyms)

is derivationally-related to

domain [category]

domain [usage]

domain [regional]

domain term [category]

domain term [usage]

domain term [regional]

plant - 4 sense(s)

[1] buildings for carrying on industrial labor

"they built a large plant to manufacture automobiles"

works, industrial plant

building complex, complex

[2] (botany) a living organism lacking the power of locomotion

flora, plant life

organism, being

[3] an actor situated in the audience whose acting is rehearsed before

actor, histrion, player, thespian, role player

[4] something planted secretly for discovery by another

"the police used a plant to trick the thieves"; "he claimed that"

contrivance, stratagem, dodge

WordNet คืออะไร

- แต่ละ synset มีรายการคำที่เป็น synonym, gloss อธิบายความ, อาจมีตัวอย่าง, มีเชื่อมโยง synset อื่นๆ

plant

noun

plant is a kind of ... (hypernyms)

... is a kind of plant (hyponyms)

plant is a member of ... (member holonyms)

... is a part of plant (part meronyms)

... is a part of plant (all meronyms)

plant is a part of ... (all holonyms)

is derivationally-related to

domain [category]

domain [usage]

domain [regional]

domain term [category]

domain term [usage]

domain term [regional]

plant - 4 sense(s)

[1] buildings for carrying on industrial labor

"they built a large plant to manufacture automobiles"

works, industrial plant

building complex, complex

[2] (botany) a living organism lacking the power of locomotion

flora, plant life

organism, being

[3] an actor situated in the audience whose acting is rehearsed before

actor, histrion, player, thespian, role player

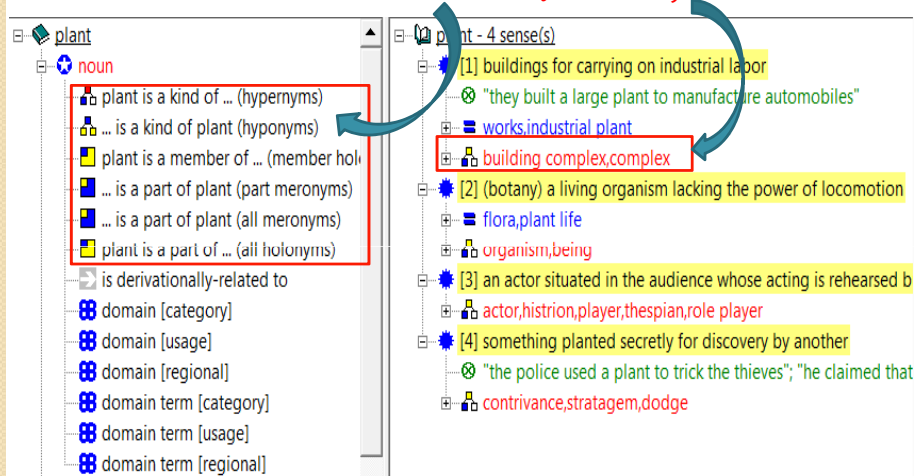
[4] something planted secretly for discovery by another

"the police used a plant to trick the thieves"; "he claimed that"

contrivance, stratagem, dodge

WordNet คืออะไร

- แต่ละ synset มีรายการคำที่เป็น synonym, gloss อธิบายความ, อาจมีตัวอย่าง, มีเชื่อมโยง synset อื่นๆ

Wordnet คืออะไร

- ความสัมพันธ์ในกลุ่มคำนาม
 - hypernyms: Y เป็น hypernym ของ X ถ้า X เป็นประเภทย่อยของ Y (feline is a hypernym of cat)
 - hyponyms: Y เป็น hyponym ของ X ถ้า Y เป็นประเภทย่อยของ X (cat is a hyponym of feline)
 - holonym: Y เป็น holonym ของ X ถ้า X เป็นส่วนหนึ่งของ Y (building is a holonym of window)
 - meronym: Y เป็น meronym ของ X ถ้า Y เป็นส่วนหนึ่งของ X (window is a meronym of building)
 - ทำให้จัดมโนทัศน์เป็นลำดับชั้นได้ เป็นเหมือน ontology หรือ knowledge structure ที่มโนทัศน์ล่าง inherit property มโนทัศน์บนได้

Wordnet คืออะไร

- ความสัมพันธ์ในกลุ่มคำนาม
- Hypernym ใน WordNet ไม่ได้แยก
 - is_a_kind_of (taxonomic) : {robin} @-> {bird}
 - is_used_as_a_kind_of (functional) : {chicken} @-> {food}
- Meronymy ใน WordNet
 - Component part : {branch} #p -> {tree}
 - Member of : {tree} #m-> {forest}
 - Made from : {aluminum} #s-> {airplane}

Wordnet คืออะไร

- ความสัมพันธ์ในกลุ่มคำกริยา
 - hypernym: Y เป็น hypernym ของกริยา X ถ้า activity X เป็นประเภทหนึ่งของ Y (travel เป็น hypernym ของ walk)
 - troponym: Y เป็น troponym ของกริยา X ถ้า activity Y เป็นการกระทำ X ด้วยลักษณะอาการแบบหนึ่ง (march เป็น troponym ของ walk)
 - entailment: Y is entailed by X ถ้า ในการกระทำ X เราต้องทำ Y ด้วย (to sleep is entailed by to snore)
 - cause: การที่ Y cause X จะทำให้ Y entail X ด้วย เช่น show ทำให้เกิด see

Wordnet คืออะไร

- ความสัมพันธ์ในกลุ่มคำคุณศัพท์
 - antonymy: light != heavy
 - คำที่มีความหมายใกล้กันไม่มีคำตรงข้ามเหมือนกัน
ไม่ใช่ {heavy, weighty, ponderous} != {light, weightless, airy}
heavy!=light, weighty!=weightless, ponderous!=airy
 - similar: จัดคำเป็น cluster ที่มี semantic similarity
ตย. fast, rapid, quick, prompt, swift มี slow เป็น antonym ของ fast และเป็น indirect antonym ของคำที่เหลือ
 - attribute: บอกความสัมพันธ์กับคำนาม
fast เป็น attribute ของ speed

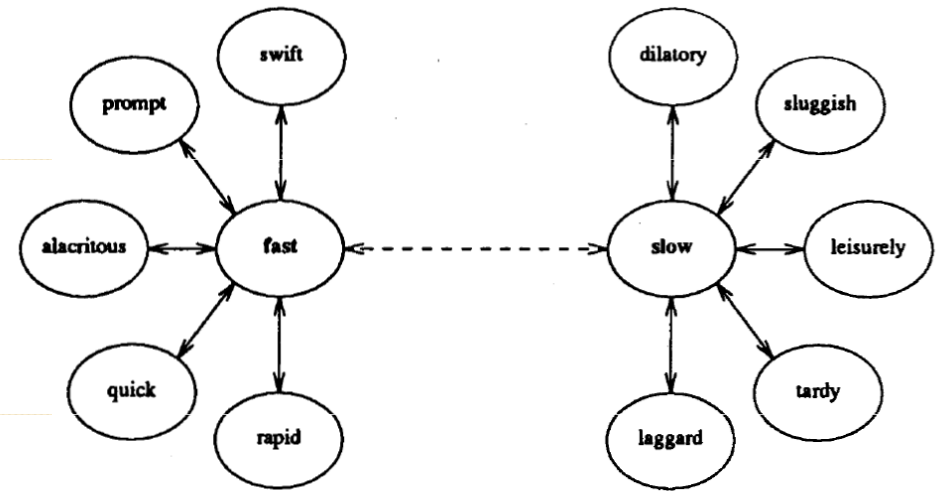

Figure 2.1
Bipolar adjective structure. (→ = similarity; ↔ = antonymy)

fast

noun

verb

adj

fast is opposed to ... (antonyms)

fast is similar to ...

see also

attribute

domain [category]

domain [usage]

domain [regional]

adv

fast - 10 sense(s)

[1] acting or moving or capable of acting or moving quickly

"fast film"; "on the fast track in school"; "set a fast pace"; "a fast car"

[2] (used of timepieces) indicating a time ahead of or later than the correct time

"my watch is fast"

[3] at a rapid tempo

"the band played a fast fox trot"

[4] (of surfaces) conducive to rapid speeds

"a fast road"; "grass courts are faster than clay"

[5] resistant to destruction or fading

"fast colors"

[6] unrestrained by convention or morality

"Congreve draws a debauched aristocratic society"; "deplorably debauched, degenerate, degraded, dissipated, dissolute, libertine, profligate"

[7] hurried and brief

"paid a flying visit"; "took a flying glance at the book"; "a quick inspection"; "a fast visit"

[8] securely fixed in place

fast

noun

verb

adj

fast is opposed to ... (antonyms)

fast is similar to ...

see also

attribute

domain [category]

domain [usage]

domain [regional]

adv

fast - 10 sense(s)

[1] acting or moving or capable of acting or moving quickly

"fast film"; "on the fast track in school"; "set a fast pace"; "a fast car"

[2] (used of timepieces) indicating a time ahead of or later than the correct time

"my watch is fast"

[3] at a rapid tempo

"the band played a fast fox trot"

[4] (of surfaces) conducive to rapid speeds

"a fast road"; "grass courts are faster than clay"

[5] resistant to destruction or fading

"fast colors"

[6] unrestrained by convention or morality

"Congreve draws a debauched aristocratic society"; "deplorably dissipated and degraded"; "riotous, debauched, degenerate, degraded, dissipated, dissolute, libertine, profligate, riotous"

[7] hurried and brief

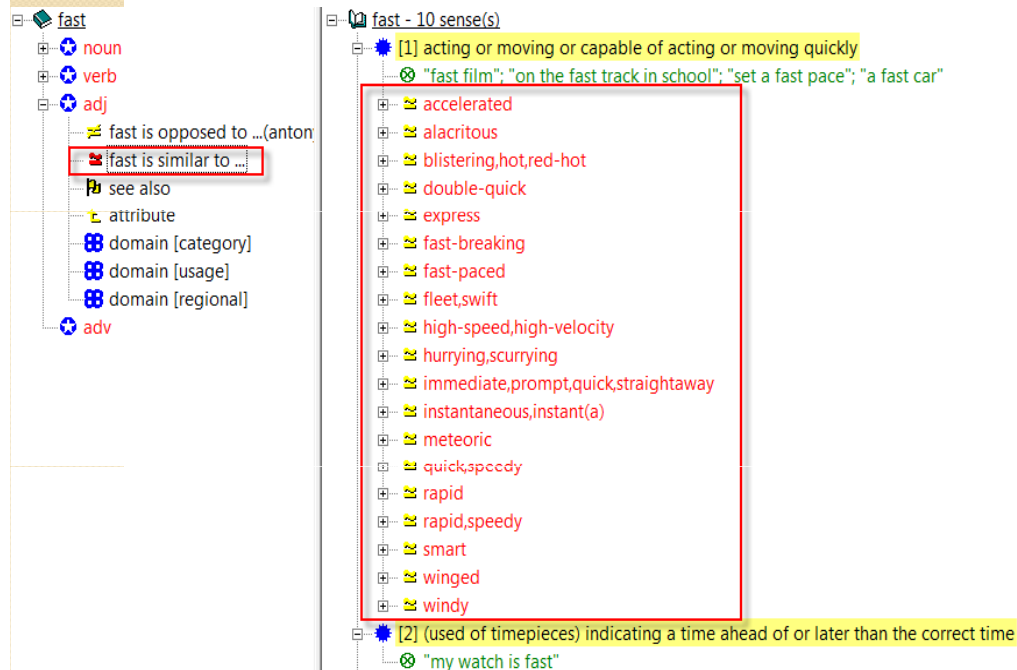
"paid a flying visit"; "took a flying glance at the book"; "a quick inspection"; "a fast visit"

[8] securely fixed in place

"the post was still firm after being hit by the car"

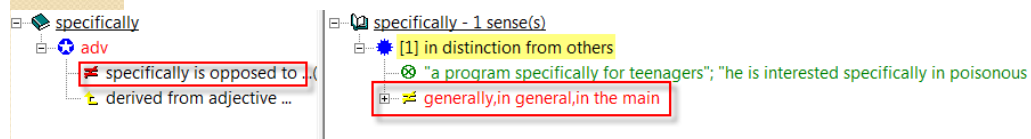
[9] unwavering in devotion to friend or vow or cause

"a firm ally"; "loyal supporters"; "the true-hearted soldier... of Tippecanoe" - Campaign song for V

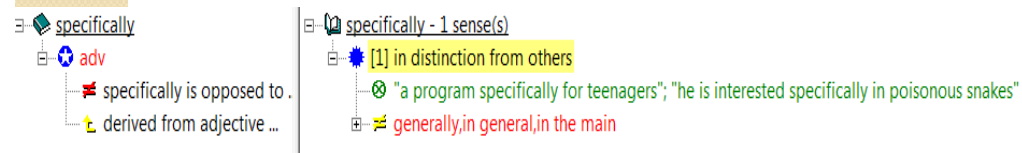
WordNet คืออะไร

- ความสัมพันธ์ใน adverb
 - Antonym: คำตรงข้าม

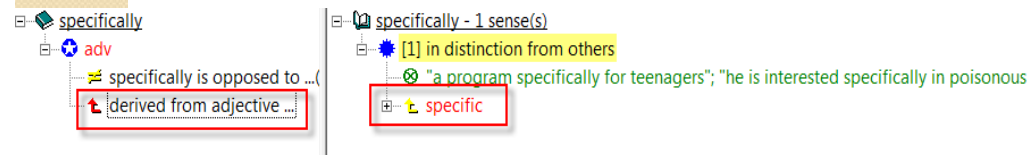

WordNet คืออะไร

- ความสัมพันธ์ใน adverb
 - Antonym: คำตรงข้าม

- Derived from: แปลงมาจาก adjective

การสร้าง WordNet

- Expand approach : แปลคำใน synset ของ WordNet และใช้โครงสร้างนั้น
 - ง่ายและสะดวก ได้ WordNet ใหม่ที่มีโครงสร้างเหมือนกัน compatible กับ resources ต่างๆ ที่ link กับ WordNet eg SUMO
 - ไม่เป็นโครงสร้างของภาษานั้นเอง
- Merge approach : สร้าง WordNet ของภาษานั้นก่อนแล้วค่อย align กับอีก WordNet โดยดูเทียบหาคำแปลที่สอดคล้องกัน
 - ใช้แรงงานสูง ได้โครงสร้างที่แตกต่างกันไป
 - ได้ลักษณะเฉพาะของภาษานั้นเอง

Aligning wordnets

Dutch wordnet

English wordnet

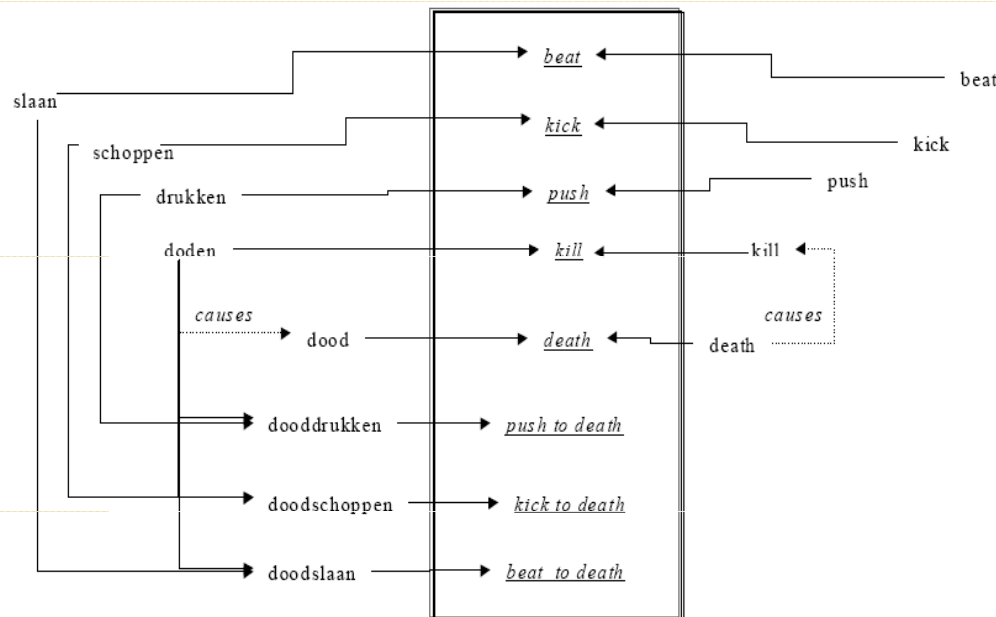
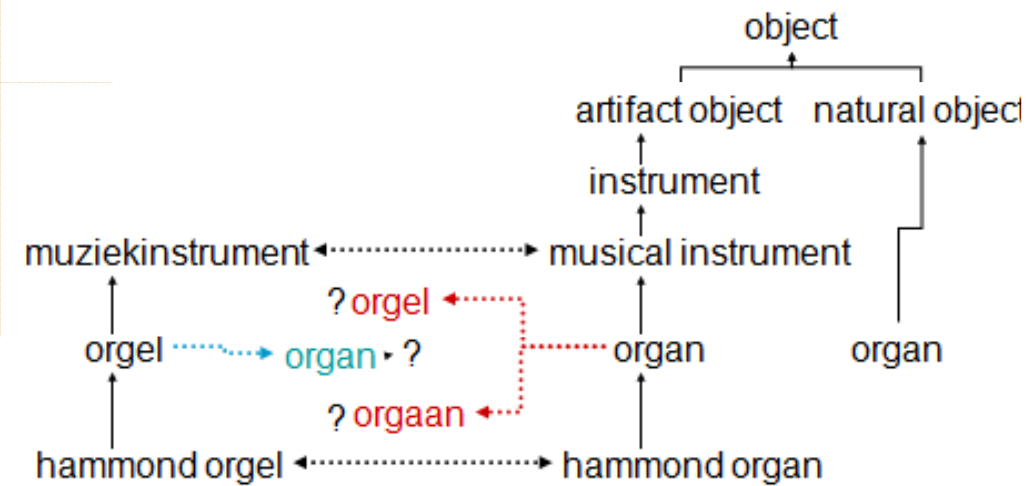
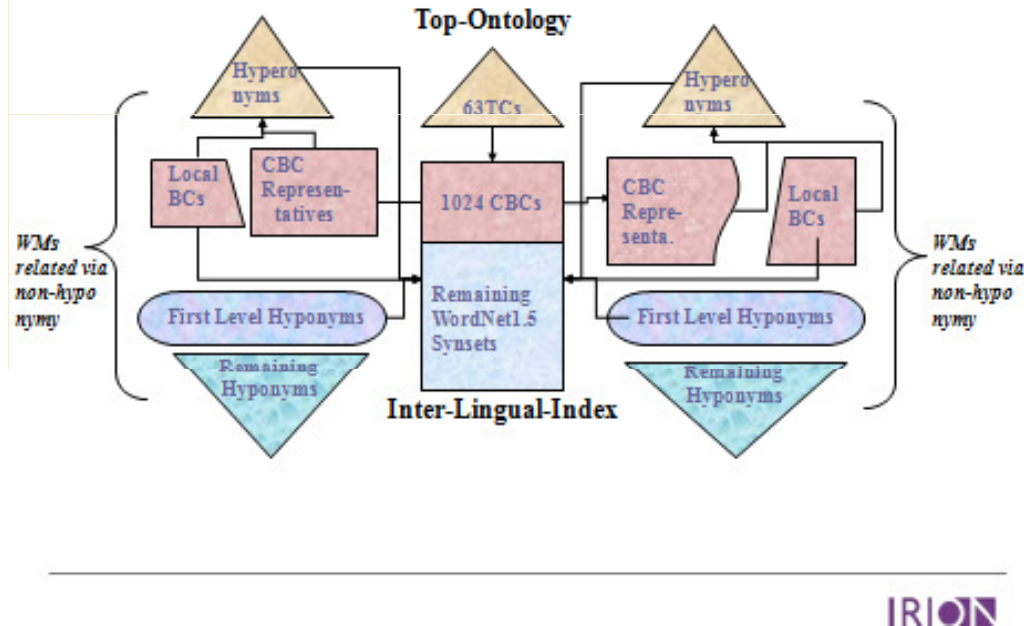

Figure 6: Ways of "killing" lexicalized in Dutch and not in English.

Global WordNet Association

- กำหนด core wordnet หรือ base concept เป็น top ontology
 - Common base concept เป็น concept ร่วมในมากกว่า 1 wordnet
 - Local base concept เป็น concept เฉพาะในภาษา
- EuroWordNet มี 1024 synset ที่เป็น CBC คือ share ตั้งแต่ 2 ภาษาขึ้นไป ให้ใช้เป็นพื้นฐานการสร้าง wordnet ในอีกภาษา
- แปล common base concept โดยใช้คำอังกฤษใน synset นั้น
- ตรวจสอบและสร้าง hypernym relation ใน common base concept
 - เติม local base concept และขยายลง hyponym

Top-down methodology

ประโยชน์ของ WordNet

- เพราะบอกความสัมพันธ์ทางความหมายแบบต่างๆ จึงใช้เป็น resource สำหรับงาน NLP ต่างๆ
- Word Sense Disambiguation
- Information retrieval
- Question Answering
- Text Summarization
- Knowledge engineering

การสร้าง Thai WordNet

- P. Sathapornrungskij. 2004. A Semi-Automatic Construction of Thai WordNet Lexical Database from Machine-Readable Dictionaries, Master's thesis, Mahidol University.
- วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทศวรรษ TGIST 2007-2008
 - ธนัท หล้าน้อย การสร้างเครือข่ายคำไทยของมโนทัศน์พื้นฐานร่วมของเอนทิตีลำดับที่หนึ่งด้วยวิธีการแปลสองทาง และการใช้พจนานุกรมที่สร้างด้วยวิธีการแตกต่างกัน
 - ปรีติณา อัครพุทธิพร การสร้างเครือข่ายคำไทยของมโนทัศน์พื้นฐานร่วมของเอนทิตีลำดับที่สองด้วยวิธีการแปลสองทาง การศึกษาปัจจัยความหลากหลายของความหมายที่มีต่อความถูกต้องของการแปล วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทศวรรษ TGIST
- Lexitron, TCL Lexicon, KU etc.

การสร้าง Thai WordNet

- เลือก Lexical ontology หรือ conceptual ontology
 - Lexical ontology มองคำเป็นหลัก ใส่เฉพาะคำ โครงสร้างแต่ละภาษาจึงต่างกัน ต้องมีการ map ผ่าน inter-lingual index : แนวทางของ Euro WordNet
 - Conceptual ontology ยอมให้มี concept ที่ไม่ได้เป็นคำในภาษา แนวทางของ Princeton WordNet
- ยึดตาม GWA ทำส่วนที่เป็น base concept ก่อน
- แปลคำอังกฤษในแต่ละ synset เป็นไทย
 - ใช้พจนานุกรมอังกฤษ-ไทยแบบต่างๆ ทำแบบ semi-automatic ได้

การสร้าง Thai WordNet

- เลือกคำแปลไทยที่เข้ากับ synset นั้น
 - ดูว่าคำแปลไทยเข้ากับความหมายตาม gloss ที่ให้ไว้
'container' = any object that can be used to hold things
(especially a large metal boxlike object of standardized dimensions that can be loaded from one form of transport to another)
 - => ตู้สินค้า กระติก ภาชนะ ที่ใส่
 - ดูคำลูกกลุ่ม 'cargo container', 'dish', 'spoon', 'bag', 'vessel', 'wheeled vehicle', etc.
 - เหลือคำเดียวที่เหมาะสม ที่ใส่
 - *** ต้องพิจารณาโครงสร้างมโนทัศน์ไปด้วย ***

การสร้าง Thai WordNet

- ปัญหาที่พบ
 - ความไม่สอดคล้องระหว่างโครงสร้างมโนทัศน์ไทย อังกฤษ
- outlet - 4 sense(s)
- [1] a place of business for retailing goods
 - mercantile establishment, retail store, sales outlet
 - country store, general store, trading post
 - department store, emporium
 - discount house, discount store, discounteer, wholesale house
 - marketplace, market place, mart, market
 - plaza, mall, center, shopping mall, shopping center, shopping centre
 - shop, store
 - strip mall

การสร้าง Thai WordNet

- ปัญหาที่พบ
 - ความไม่สอดคล้องระหว่างโครงสร้างมโนทัศน์ไทย อังกฤษ

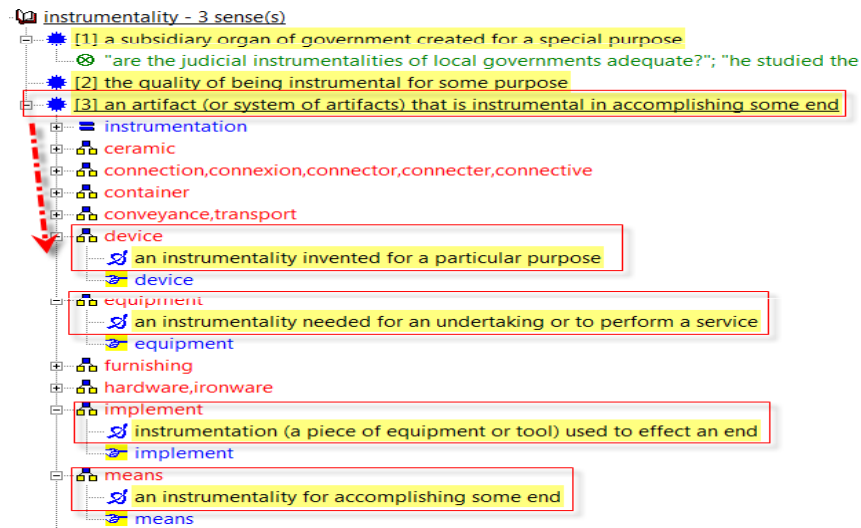
การสร้าง Thai WordNet

- ปัญหาที่พบ
 - ความไม่สอดคล้องระหว่างโครงสร้างมโนทัศน์ไทย อังกฤษ

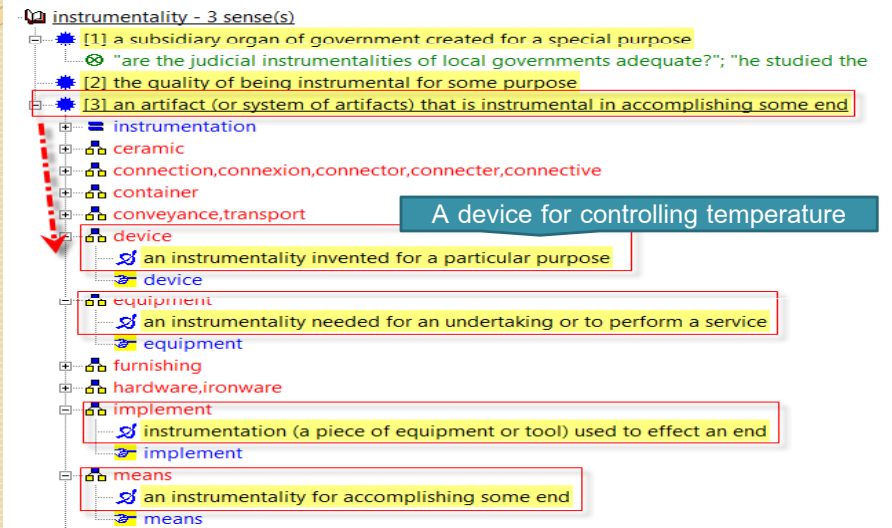
การสร้าง Thai WordNet

- ความไม่สอดคล้องระหว่างโครงสร้างมโนทัศน์ไทย อังกฤษ

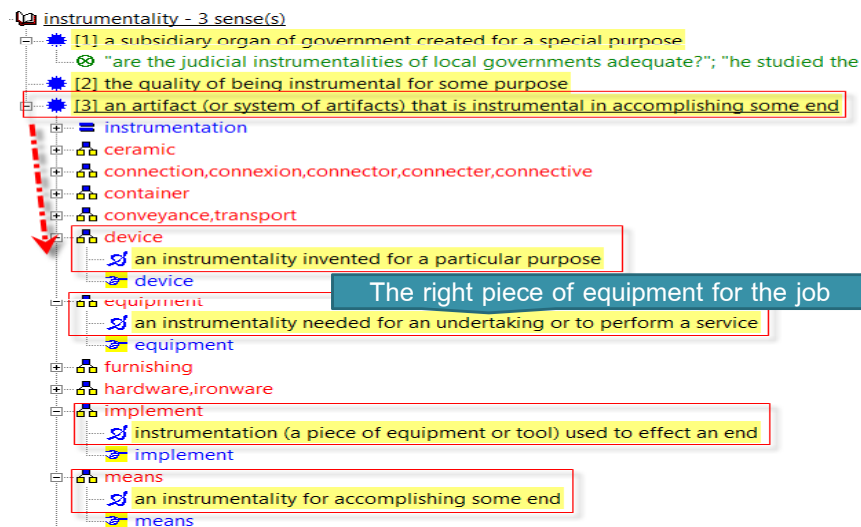
การสร้าง Thai WordNet

- ความไม่สอดคล้องระหว่างโครงสร้างมโนทัศน์ไทย อังกฤษ

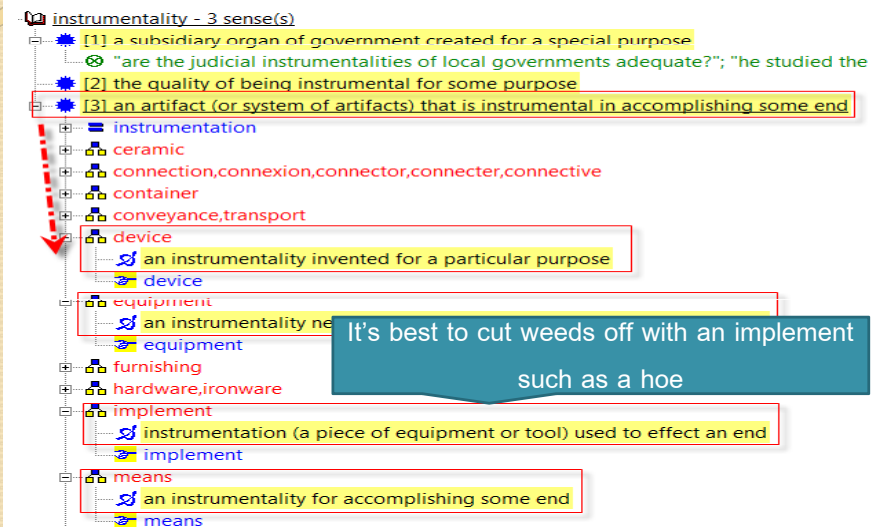
การสร้าง Thai WordNet

- ความไม่สอดคล้องระหว่างโครงสร้างมโนทัศน์ไทย อังกฤษ

การสร้าง Thai WordNet

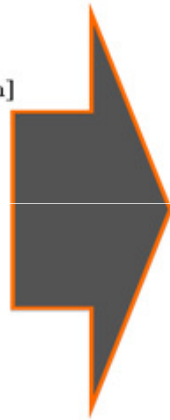
- ความไม่สอดคล้องระหว่างโครงสร้างมโนทัศน์ไทย อังกฤษ

การสร้าง Thai WordNet

- ปัญหาที่พบ
 - ความไม่สอดคล้องระหว่างโครงสร้างมโนทัศน์ไทย อังกฤษ

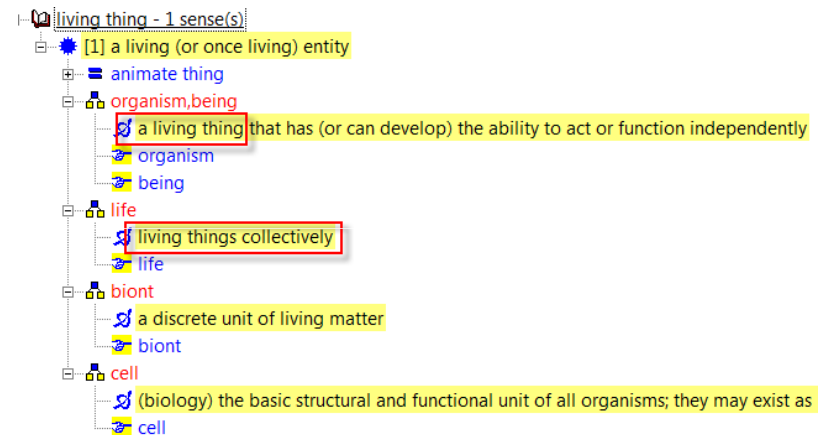
L1: = [instrumentality, instrumentation]
 L2: =====[device]
 L3: =====[instrument]
 L2: =====[equipment]
 L3: =====[apparatus, setup]
 L2: =====[implement]
 L3: =====[tool]
 L2: =====[means]

อุปกรณ์
เครื่องมือ

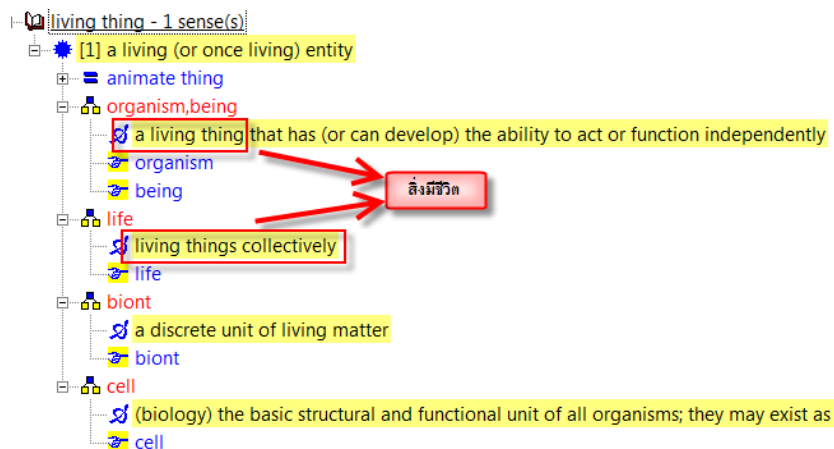
การสร้าง Thai WordNet

- ปัญหาที่พบ
 - ความไม่สอดคล้องระหว่างโครงสร้างมโนทัศน์ไทย อังกฤษ

การสร้าง Thai WordNet

- ปัญหาที่พบ
 - ความไม่สอดคล้องระหว่างโครงสร้างมโนทัศน์ไทย อังกฤษ

การสร้าง Thai WordNet

- ไม่สามารถแปลเป็นไทยแล้วดูเฉพาะส่วนหรือใน synset นั้น
- ต้องพิจารณา synset บนและล่างประกอบกันไป
- โครงสร้าง Thai WordNet ต่างจาก English WordNet
- ต่างมากหรือน้อย? ปัญหา lexical gap ?
 - สำหรับการแปล อยากรู้ equivalence ที่ไม่เป็นคำได้
- การทำแบบ manual สิ้นเปลืองมาก
- สร้าง gold standard test set ที่สร้างแบบ manual
- หา semi-automatic approach ต่างๆ ที่ได้ผลดีที่สุด
- ปรับแก้ไขแบบ manual

สิ่งที่ไม่มีใน WordNet

- ความสัมพันธ์ระหว่างนามกับกริยาและ world knowledge
- FrameNet

Attack

Definition:

An **Assailant** physically attacks a **Victim** (which is usually but not always sentient), causing or intending to cause the **Victim** physical damage. A **Weapon** used by the **Assailant** may also be mentioned, in addition to the usual **Place**, **Time**, **Purpose**, **Reason**, etc. Sometimes a location is used metonymically to stand for the **Assailant** or the **Victim**, and in such cases the **Place** FE will be annotated on a second FE layer.

As soon as he stepped out of the bar he was SET upon by four men in ski-masks.

Is he INVADING Iraq just to cover other shortcomings?

Then Jon-O's forces AMBUSHED them on the left flank from a line of low hills.

FEs:

Core:

Assailant [Asl]
Semantic Type
Sentient

The person (or other self-directed entity) that is attempting physical harm to the **Victim**.

The mysterious fighter ATTACKED the guardsmen with a sabre.

Victim [Vic]
Semantic Type
Sentient

This FE is the being or entity that is injured by the **Assailant**'s attack.

The mysterious fighter ATTACKED the guardsmen with a sabre.

Non-Core:

Circumstances [C]

Circumstances describe the state of the world (at a particular time and place) which is specifically independent of the event itself and any of its participants.

Containing_event [E]

This FE denotes an event that occurs or state of affairs that holds at a time that includes the time during which the event or state of affairs reported by the target occurs and of which it is taken to be a part.

Denotive [Den]

This FE is used for any **Denotive** phrase describing the state of the **Assailant** or **Victim** while the Attack